

Javno informisanje u Regionu i proces evropskih integracija Srbije

Uvod

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) održao je 20. aprila 2015. godine u Novom Pazaru, sesiju Regionalnog foruma na kojoj su prisustvovali članovi Foruma iz 6 opština¹.

Ovaj okrugli sto predstavlja treći tematski skup Regionalnog foruma posvećen procesu evropskih integracija. Tema ovog skupa je bila reforma javnog informisanja, koja je započeta usvajanjem novog zakonodavnog paketa tokom 2014. godine, i koja treba da se okonča do polovine ove godine, i koja će imati posledice i za javno informisanje u Regionu. Kao uvodničari i diskutanti na skupu su učestvovali Saša Mirković, državni sekretar Ministarstva kulture i informisanja; Nedim Sejdinović, ekspert Nezavisnog društva novinara Vojvodine; Dragan Dobrašinović, iz Koalicije za nadzor javnih finansija, kao i Dragan Kremer iz Fondacije za otvoreno društvo iz Beograda.

Cilj skupa je bio pre svega upoznavanje članova Foruma sa procesom reforme javnog informisanja, izazovima koje ih očekuju i debata o tome šta Forum i njegovi članovi mogu da urade u vezi sa tim.

Okrugli sto je deo inicijative koju je podržala Fondacija za otvoreno društvo.

Ovaj izveštaj nudi kratak pregled diskusija koje su vođene za okruglim stolom. Da bi se podstakao otvoreni razgovor, veći deo diskusije je održan pod Chatham House pravilom, te navodi izlaganja nisu pripisani određenim govornicima. Saradnik CIG-a u Srbiji, Igor Novaković, pripremio ovaj izveštaj, i CIG snosi odgovornost za njegov sadržaj.

Novo zakonodavstvo o javnom informisanju i proces Evropskih integracija

Državni sekretar je upoznao prisutne sa procesom reforme javnog informisanja na osnovu seta medijskih zakona koji su usvojeni sredinom 2014. godine. Ceo proces privatizacije medija u državnom vlasništvu i prelazak na projektno finansiranje treba da se okonča do 1. jula 2015. godine. Saša Mirković je naglasio da reforma koja se sprovodi nije nova, odnosno da se nastavlja na reformski proces koji je bio započet u prethodnoj deceniji, a zatim zaustavljen upravo zbog izuzeća tzv. "manjinskih medija" iz privatizacionog procesa. Celokupan proces je u saglasnosti sa Regulativom Evropske unije koja reguliše ovu oblasti, kao i sa pravilima OEBS-a. Zakoni zadiru u elemente pregovaračkih poglavlja 8, 10 i 23 sa EU, te je stoga i razumljivo da su svi izrađeni veoma pažljivo i uz poštovanje evropskih standarda. Svi zakoni su izrađeni u saradnji sa ekspertima koje je organizovala Delegacija EU u Srbiji. Od medija u državnom vlasništvu, neće

¹ Opštine Nova Varoš, Prijepolje, Priboj, Sjenica, Tutin i grad Novi Pazar. Nisu bili prisutni predstavnici opština Raška i Ivanjica.

se privatizovati javni servisi, odnosno Radio Televizija Vojvodine i Radio Televizija Srbije, ali se ni one neće više finansirati preko budžeta, već preko posebne takse.

Lokalne samouprave će i dalje imati budžetsku liniju za finansiranje programa, ali će mediji moći da dobijaju ova sredstva putem javnih konkursa, koje kontroliše nezavisna komisija pri ministarstvu. Ovim se značajno smanjuju uticaji na nezavisnost redakcija, i potencijalno uvodi red na medijskom tržištu. Mediji koji ne budu privatizovani putem aukcija, biće privatizovani putem podele akcija zaposlenima. Nakon privatizacije, svi novi vlasnici će morati da zadrže uređivački koncept narednih 5 godina, dok će monitoring vršiti Ministarstvo kulture i REM.

Takođe, više neće biti medija sa lokalnim signalom, već samo sa regionalnim, tako da će to sigurno naterati medije ili da se fuzionišu, ili da udruže kapacitete i dele sadržaje. Tržište će odlučiti o njihovom opstanku, i ko se prilagodi i smanji troškove, taj će opstati.

Ovim zakonom je očuvan nivo prava nacionalnih manjina na informisanje, međutim nacionalni saveti ne mogu direktno osnivati medije. Nacionalni saveti, doduše, mogu osnovati fondacije, kao neprofitna tela, koja će biti osnivači medija, dok dozvolu za emitovanje će da izdaje Regulatorno telo za elektronske medije.

Nakon prezentacije državnog sekretara, usledila je debata. U regionu postoje dve televizije koje će proći kroz proces privatizacije, Regionalna televizija iz Novog Pazara i Televizija Tutin. Neki od učesnika su izrazili zabrinutost da je proces privatizacije Regionalne televizije iz Novog Pazara nepravilan, odnosno da se pravnom gimnastikom teret viška zaposlenih prebacuje na državu pre privatizacije. Takođe, neki od njih su izrazili zabrinutost povodom mogućnosti očuvanja političkog uticaja u medijima.

Neki od članova Foruma su izrazili nezadovoljstvo procesom privatizacije smatrajući da se time krše Zakon o nacionalnim manjinama, Zakon o nacionalnim savetima i Ustav. Jedan od članova Foruma je izrazio zabrinutost, ističući da ne postoje sankcije za emitere koji neće da imaju programe na nacionalnim manjinama. Međutim, kako se prelazi na projektno finansiranje, nacionalni saveti, država i lokalne samouprave će moći da učestvuju na uređivačku politiku u smislu informisanja na manjinskim jezicima, putem javnih konkursa. Takođe, postoji pravo svih onih koji osporavaju proces privatizacije da se obrate Ustavnom sudu.

Raspravljalo se i o javnom servisu, pošto bi javni servis trebao da ima i programe namenjene nacionalnim manjinama, što do sada uglavnom nije bio slučaj u poslednjih 15 godina. Nekoliko učesnika u diskusiji je istaklo da je digitalizacijom moguće rasterećenje programa javnog servisa, odnosno da će plaćanje taksi biti onaj odlučujući faktor koji će primorati RTS da ima programe na manjinskim jezicima. Građani će imati pravo da biraju, odnosno moći će da izraze svoje nezadovoljstvo neplaćanjem takse za javni servis.

Jedna od učesnica Foruma je ukazala na problem internet portala na kojima se krši novinarska etika, odnos gde se širi iracionalna mržnja, čak i do govora mržnje. Te da su oni manipulativni mediji. I da je to problem koji će se u nekom skorijem periodu morati rešiti. U diskusiji je zaključeno da država ne može adekvatno reaguje na ovaj problem, ali da treba da se očekuje samoregulacija internet portala.

U drugom delu reč je uzeo Nedim Sejdinović, ekspert Nezavisnog društva novinara Vojvodine, koji je govorio o primeni projektnog finansiranja na lokalnom nivou. Sejdinović je upoznao članove Foruma o iskustvima privatizacije medija i projektnog finansiranja u četiri opštine u Vojvodini, koje NDNV uz podršku OEBS-a nadgleda. Sve četiri opštine su po strukturi, veličini i regionu različite - Kanjiža, Vrbas, Kovin i Pančevo. Na osnovu iskustva koje su oni imali, mogu da pomognu izradu akcionih planova za projektno finansiranje i za opštine u Regionu, ukoliko postoji interesovanje. Njima se može aktivno pomoći opštinama da se snađu u novom zakonskom okruženju, te da na najbolji način iskoriste šanse koje novi zakoni pružaju. On je naveo da će organi lokalne samouprave u oblasti sufinansiranja projekata u oblasti javnog informisanja morati da se rukovode principom da ono mora biti u potpunosti transparentno, odgovorno, kontrolisano i nediskriminatorno. Zbog toga će biti definisani i jasno utvrđeni kriterijumi i procedure u donošenju odluka o finansiranju medijskih sadržaja u skladu sa javim interesom putem javnog konkursa, kroz nezavisne komisije, pod ravnopravnim uslovima za sve učesnike konkursa, bez diskriminacije.

Sejdinović je istakao da postoji standard koji NDNV promovise, a to je da se oko 2% lokalnog budžeta izdvaja za medije. Takođe, naglasio je da su konačno građani ti koji daju glavnu reč, odnosno mediji opstaju ukoliko postoji interesovanje građana za njihove programe, i tu se posebno ističe primer RTV Vojvodine.

Jedan od članova Foruma je izneo sumnju da je 2% dovoljno. Prisutni eksperti su naveli da ta suma možda nije dovoljna za pojedinačni medij, ali da se sa njom može mnogo uraditi na nivou opština. Takođe, ne treba zanemarivati ni komercijalni aspekt, odnosno da mediji od sada neće živeti isključivo od donacija iz lokalnih budžeta.

Privatizacija medija i građanski nadzor u manjinskim sredinama

U trećem delu sesije, uvodničar je bio Dragan Dobrašinović iz Koalicije za nadzor javnih finansija. On je upoznao građane sa radom Koalicije, ističući da prate proces privatizacije u 15 opština, među kojima je i Novi Pazar. Dobrašinović je izneo stav da privatizacija za sada teče vrlo sporo, i da je fokus na nekoliko centralnih medija - Politika, Studio B, Tanjug.

Sve aukcije medija koji se privatizuju će biti održane u Agencije za privatizaciju, i medije će preuzeti oni koji ponude više. Početni kapital sa kojim se ide na tržište se određuje dvojako – na osnovu fizičke pokretne i nepokretne imovine, ali i na osnovu udela na tržištu. Cilj je da proces privatizacije bude što transparentniji i da država odnosno lica koja vrše vlast ne mogu da institucionalnim metodama, posredno ili neposredno, utiču na uređivačku politiku tih medija.

Jedan od osnovnih izazova je da li će kupci biti politički povezana lica, odnosno potrebno je uticati kako bi se mediji u procesu privatizacije ne bi bili kupljeni javnim novcem, koji potiče iz budžeta, a za interes privatnih lica. Istakao je da je pitanje privatizacije još osetljiviji u nacionalno mešovitim sredinama, pošto je proces veoma krhk i podele su dublje nego što je to inače slučaj u drugim opštinama.

Kod izveštavanja na jezicima nacionalnih manjina, ali i drugih oblasti, Dobrašinović je istakao da je suštinska uloga medija ostvarivanje javnog interesa. On je naglasio da je danas u Srbiji javno dobro je nešto na šta se gleda sa nipođaštavanjem, i da se taj stav mora promeniti ukoliko se očekuje napredak. U tom smislu, pošto će se mediji delom finansirati i iz opštinskih budžeta putem projektnog finansiranja, sve ono građani očekuju od RTS-a, treba da očekuju i od privatnih medija, posto oni moraju da vode računa o javnom interesu.

U tom smislu, Dobrašinović je podvukao da je veoma bitna kontrola na lokalnu, posebno u nacionalno mešovitim sredinama kao što su opštine regiona. Građani i građanske koalicije treba da insistiraju na zakonu. Posebno je važna programska šema na osnovu koje se dobija dozvola, pošto će, kao što smo već naveli, novi vlasnici biti obavezni da je se pridržavaju tokom sledećih pet godina. Dobrašinović je naglasio da će Koalicija koju predstavlja učiniti šta može, ali da ništa nije tako efikasno kao kontrola koja dolazi direktno od građana sa lokalna. Građani imaju puno pravo da zahtevaju poštovanje zakona, ispunjavanje obaveza od strane političara, javnih delatnika i medija.

Posle izlaganja Dobrašinovića, razvila se živa debata, u kojoj su članovi Foruma pokazali značajan interes za teme koje su otvorene. Neki od članova Foruma koji se aktivno bave politikom, pokazali su interesovanje za transparentno funkcionisanje medija, pošto bi se time konačno zaustavila matrica da onaj ko je na vlasti u potpunosti kontroliše informisanje i stvorili uslovi za izveštavanje na osnovu rezultata i interesa građana.

Tokom rasprave, a na osnovu obaveštenja Dragana Kremera, iz Fondacije za otvoreno društvo utvrđeno je i da civilno društvo može da kandiduje svoje predstavnike za programske savete javnih servisa, u koji po zakonu ulaze predstavnici civilnog društva. Zaključeno je da bi bilo i simbolički i faktički značajno ukoliko bi Forum kandidovao kandidate za programski savet RTS-a. Simbolički pošto bi to bio pozitivan signal iz Regiona, suštinski zato što bi predstavnik Regiona dobio priliku da pozitivno utiče na rad javnog servisa.

Zaključci i preporuke

Učesnici rada na ovoj sesiji Regionalnog foruma su predložili sledeće zaključke i preporuke:

- Izuzimanje medija iz vlasništva države je osnovna pretpostavka za doprinos ideji formiranja informisanog građanina sposobnog da se uključi u rešavanje pitanja od javnog značaja. U tom smislu, značajno je da postoji sinergija i na lokalnom nivou kako bi se ovaj proces sproveo do kraja. U lokalnim sredinama je potrebno napraviti timove za monitoring medija u privatizacionom i post-privatizacionom periodu;
- Regionalni forum bi trebao na jednoj od sledećih sednica da raspravlja o tome šta sve ulazi u javni interes u Regionu;
- Regionalni forum bi na sledećoj maloj sednici trebao da pokuša da imenuje svog kandidata za predstavnika za nadzorni odbor javnog servisa;
- Regionalni forum treba da zahteva od predstavnika vlasti da uvede jasna pravila i procedure koji će omogućiti sprovođenje medijskih zakona u skladu sa interesom građana i i javnim interesom, kao i da obezbedi uslove transparentnost ovog procesa u svim njegovim segmentima, uključujući i sufinansiranje medija i njihovu privatizaciju.

LISTA UČESNIKA

Članovi Foruma

Sead Biberović, direktor, NVO Urban IN, Novi Pazar
Zora Čelović, direktor, NVO Ženska inicijativa, Priboj
Aida Čorović, narodna poslanica, Demokratska stranka
Branislav Dilparić, predsednik Skupštine Opštine Nova Varoš, Socijalistička partija Srbije
Mirsad Duran, direktor, NVO Nova Vizija, Prijepolje
Muhedin Fijuljanin, potpredsednik Bošnjačkog nacionalnog saveta
Enis Imamović, narodni poslanik, Stranka demokratske akcije Sandžaka
Semiha Kačar, direktorka, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Novi Pazar
Hazbo Mujović, predsednik Opštine Sjenica, Stranka demokratske akcije Sandžaka
Zibija Šarenkapić, direktor, NVO Kulturni centar Damad, Novi Pazar
Ahmedin Škrijelj, sekretar Bošnjačkog nacionalnog saveta
Teo Taraniš, Forum 10, Novi Pazar
Sulejman Ugljanin, narodni poslanik, predsednik Stranke demokratske akcije Sandžaka i predsednik Bošnjačkog nacionalnog saveta
Almir Vučelj, saradnik na projektima, resursni centar Novi Pazar, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

eksperti, državni funkcioneri i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

Dragan Dobrašinović, koordinator, Koalicija za nadzor javnih finansija
Saša Mirković, državni sekretar, Ministarstvo kulture i informisanja Vlade Srbije
Tijana Nedeljkov, administrativni saradnik u medijskom odeljenju, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Nedim Sejdinović, predsednik Izvršnog odbora, Nezavisno društvo novinara Vojvodine

Savet za inkluzivno upravljanje i Fondacija za otvoreno društvo

Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Dragan Kremer, koordinator medijskog programa, Fondacija za otvoreno društvo
Igor Novaković, predstavnik u Srbiji, Savet za inkluzivno upravljanje
Aleksandra Šanjević, programski koordinator, Fondacija za otvoreno društvo